PRÓBAÉRETTSÉGI • 2004. május

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

KÖZÉPSZINT

SZÖVEGÉRTÉS

60 perc

OKÉV
ORSZÁGOS KÖZOKTATÁSI ÉRTÉKELÉSI ÉS VIZSGAKÖZPONT

OKI
Országos Közoktatási Intézet
National Institute of Public Education

SZÖVEGÉRTÉS

Olvassa el figyelmesen az alábbi szöveget, majd válaszoljon a kérdésekre!

Globalizmus – lokalizmus

Nyelvek: közvetítő nyelvek, anyanyelvek

Az angol, különösen az amerikai angol a mögötte álló politikai-gazdasági szerepnek a következtében terjed. Az angolt még mindig nem a legtöbben beszélik a világon – de tény, hogy a legtöbb helyen és területen (közlekedés, kereskedelem, tudomány) leginkább ezzel a nyelvvel lehet elboldogulni. Persze többnyire nem ékes, választékos angol nyelvről van szó, hanem egy egyszerűsített, a hétköznapi ügyek megbeszélésére használt köznyelvről, amelyet „rudimentális" (csökevényes, leegyszerűsített) angolnak, illetve pidzsinizált angolnak (pidgin-English: idegen elemekkel kevert, angol alapú érintkezési nyelv) nevezznek. Ez egyébként rendben is van. (A magyar nyelvnek is létezik mind rudimentális, mind pedig pidzsinizált változata. Például rudimentális magyart beszélnek többnyire a magyarul tanulók, pidzsinizált magyarral találkozhatunk a kínai piacokon, a magyarok által előszeretettel látogatott török bazárokban, a görög tengerparti üdülőhelyeken.)

Akkor tehát a verseny eldőlt: az angol lesz Európa közvetítő nyelve – s később talán hivatalos nyelve?

A verseny nem dőlt el, s nem is lenne szerencsés, ha az angol nyelv egyeduralmával dőlne el. Ezt egyébként nem valamiféle anglo- vagy amerikafóbia mondatja velem – semmi bajom nincsen az angol nyelv terjeszkedésével, én is örülök, hogy van egy olyan gyakorlati nyelv, amelyen nagyobb eséllyel érhető el a megértés vagy a megértetés. Sokkal inkább történeti, pszichológiai és szociológiai érvek, okok miatt vallom: mindig több nyelvet kell helyzetbe hozni vagy helyzetben tartani a nemzetközi kommunikáció terén. Ez ma még részben így is van: Európában a szűkebb vagy tágabb nemzetközi kommunikációban van szerepe a francia, a német, a spanyol, sőt az orosz nyelvnek is, ha pedig kilépünk Európából, akkor ne feledkezzünk meg a kínai, a hindi, az arab, a portugál stb. nyelvről se! Ezek a nyelvek helyben, illetve nagyobb területen közvetítő nyelvek. Még jóval több nyelvet is említhetnék, tehát nem szabad megfeledkeznünk a többi közvetítő nyelvről sem.

Deme László szerint a nemzetközi kommunikációban csak egyenlőtlenségek vannak. Valóban így van. Ezt az egyenlőtlenséget oly módon oldhatjuk fel, ha több nyelvet fogadunk el közvetítő nyelvnek, s ha mindenkinek kell más nyelvet tanulnia, más nyelveken beszélnie. Az emberek többsége – érthetően – anyanyelvén képes a legválasztékosabban kifejezni magát. A nemzetközi kommunikációban az lenne a demokratikus, ha mindenki a számára tanult, idegen nyelven beszélne. Például a magyar az angollal németül, a francia a szlovákkal angolul. Ezt szorgalmazni és támogatni kell. Így természetesen fölértékelődik a fordítók és más nyelvi technológusok szerepe is.

A nemzetközi, az államközi kommunikációban üdvös lenne bizonyos alkalmakkor, bizonyos szinteken néhány (több) nyelvet kitüntetni – de mindig ügyelve arra, hogy senki ne legyen nyelvi erőfölényben. Tárgyalási nyelve tehát lehetőleg senkinek se legyen az anyanyelve!

Mindenképpen gondolkodni kell a mesterséges, de élővé vált közvetítő nyelv, az eszperantó szerepéről is. Az eszperantó sokakból vált ki indulatot, ám ne feledjük:

különösebb állami támogatás nélkül az eszperantónak van a legjobb nyelvpolitikája. Nyelvi kultúrája fejlődőben, erős közösségei vannak, amelyek hirdetik egy jobb, tökéletesebb, egyenrangú nemzetközi kommunikáció szükségességét.

Az egyes országokban azonban értelemszerűen különös gonddal kell foglalkozni az anyanyelvvel, az anyanyelvekkel. Itt fontos lehet a többes szám: mert a többnyelvű országokban rendszerint egy nyelvvel törődnek különös gonddal – mások hátrányára. Tehát az országkommunikációban már helyi nyelvstratégiákra van szükség: az államnyelv, az államnyelvek, a helyi nyelvek gondozásával kapcsolatban.

De egyáltalán miért van szükség a többnyelvűségre, ha ennyi kommunikációs gondot okoz a több nyelv léte? Antropológiai okok miatt. Nevezetesen történeti, pszichikai, szociológiai tényezők miatt. Az ember legfőbb jellemzője (legalábbis eddig az volt), hogy helyi viszonyok között tud igazán nevelődni, kiteljesedni, megismerni az őt körülvevő világ jellemzőit. A helyi viszonyokba beletartozik a helyi kultúra, folklór és nyelv. Ravasz László azt írja egy helyen, hogy „nem nyelvünk olyan, mint mi, hanem mi vagyunk olyanok, mint a nyelvünk". Az anyanyelv tehát gondolkodásmeghatározó, gondolkodásformáló. A nyelvi relativizmus (determinizmus) szellemében úgy véljük, hogy ahány anyanyelv, annyi világlátás. Ettől szép, ettől gazdag az emberiség. /.../

Még egy fontos „társas" érv a többnyelvűség mellett. Anyanyelvét, saját kultúráját is az ismeri meg igazán, aki képes „kívülről" is látni. Ehhez a kívülről látáshoz szükséges más nyelv, nyelvek megismerése. A más nyelvek tanulása egyúttal más kultúrák megismerését is jelenti, ez pedig növeli az empátiát, a toleranciát. Az egynyelvű ember képes azt hinni, hogy ő, nyelve és kultúrája az egyetlen, a legjobb a világon.

De térjünk vissza a nyelvekkel kapcsolatos teendőkre! Így szól a nyelvészeti megalapozottságú és az Európai Unióban politikailag is elfogadott, kinyilvánított tétel: meg kell őrizni a nyelvi sokféleséget.[*] /.../ Senki sem gondolhatja komolyan, hogy valóban sokáig fennmaradhat egy teljesen félrebillent glóbusz, hogy a tartós gazdasági, kulturális és környezeti egyenlőtlenségek nem fogják előbb-utóbb az egész Földet fölborítani. Ezért mondom egy ideje nagyon határozottan, hogy nyelvstratégiára van szükség – hogy a politikának, a politikáknak kulturális stratégiával is rendelkezniük kell, ráadásul nem három-négy-öt éves ciklusokra, hanem évtizedekre előre, unokáink iránti elkötelezettséggel, s hogy a környezetvédelem és a kultúra védelme édestestvérek. Végső soron ugyanazt akarják.

Balázs Géza: *Édes anyanyelvünk* 2003/3.3.

[*] „Az Unió tiszteletben tartja a kulturális, vallási és nyelvi sokféleséget". Alapvető Emberi jogok chartája. III. Egyenlőség. 22. cikkely.

1. Adja meg az alábbi, közkeletű idegen szavak magyar megfelelőjét:

a) kommunikáció:.....

1 pont

b) technológus:.....

1 pont

c) pszichikai:.....

1 pont

d) folklór:.....

1 pont

2. Határozza meg szabatosan e fogalmakat:

a) közvetítő nyelv

.....

.....

.....

2 pont

b) pidzsinizált magyar

.....

.....

.....

2 pont

3. Vizsgálja meg a szöveg kettős címét! Mi a szerepe a címnek és az alcímnek a szövegkohézió szempontjából?

.....

.....

.....

.....

.....

4 pont

4. A szöveg egyik középponti kategóriája a *demokratikus nemzetközi kommunikáció*. Készítse el a szerző erre vonatkozó gondolatmenetének vázlatát!

6 pont	

5. Fejtse ki saját véleményét, megszüntethető-e a *nyelvi erőfölény* a szerző javaslatai alapján. Gondolatait minimum 6-8 mondatban foglalja össze!

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6 pont	

6. A szerző a szövegben többször használ zárójelet. Bizonyítsa a szövegből vett példákkal, hogy a zárójel különböző szerepet tölt be a szövegegészben!
(A példáknak csak az első két szavát idézze!)

A zárójel szerepe	Példa

3 pont	

7. A szöveg kontextusában (összefüggésében) értelmezze a globalizmus-lokalizmus fogalmát:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

8 pont	

8. A Magyar nyelv hetén rendezett diákkonferencia a nyelvek sokféleségével foglalkozik. *Ahány anyanyelv, annyi világlátás* címmel írjon rövid hozzászólást a konferenciára! Figyeljen a szövegfajta formai elemeire!

Ahány anyanyelv, annyi világlátás

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5 pont	

Figyelem! Az értékelő tanár tölti ki!

Elérhető	Elért
40 pont	